

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้เราเข้าใจว่าชีวิตของคนเราประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ ๒ ประการคือ รูปกับนาม หรือกายกับใจ สิ่ง ๒ ประการนี้รวมกันเข้าประกอบเป็นบุคคล กายมนุษย์ประกอบด้วยธาตุกว่า ๒๐ ชนิดธาตุเหล่านี้ประสมกันในลักษณะซับซ้อนเฉพาะตัว ที่น่าสนใจก็คือร่างกายไม่ใช่ระบบทางเคมีที่ตายตัว แต่มีพลวัตปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เพราะมีการจัดระบบที่ดีเสริมการออกแบบที่น่าอัศจรรย์ กล่าวคือ อวัยวะต่างๆในร่างกายสามารถเสริมสร้างตนเองให้เจริญเติบโต มีการรับรู้ และตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ มีระบบควบคุมและซ่อมแซมส่วนต่างๆได้อย่างดี ชีวิตของมนุษย์อาจแบ่งเป็น ๕ ระยะใหญ่ๆ คือวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่และวัยชราโดยถือว่าแต่ละวัยเหล่านี้ มีลักษณะในการพัฒนาการเฉพาะวัยแตกต่างกันในแต่ละวัย โดยเฉพาะวัยรุ่น เป็นวัยที่เด็กมีวุฒิภาวะและการพัฒนาการหลายด้าน ดังนี้

๑. พัฒนาทางร่างกาย พบว่า สัดส่วนร่างกายของวัยรุ่นจะเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด พัฒนาการทางอารมณ์การแสดงอารมณ์จะมีความแปรปรวนง่าย ไม่มีเหตุผล วิตกกังวลอ่อนไหวง่าย ขาดความมั่นใจ

๒. พัฒนาการทางด้านสังคม วัยรุ่นจะให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมมาก เด็กวัยรุ่นพยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม การเข้าร่วมสังคมในลักษณะผู้ใหญ่มากขึ้น

๓. พัฒนาการสติปัญญา อยู่ในเกณฑ์ดี พบว่าเด็กในช่วงอายุ ๑๑-๑๘ ปี เด็กจะมีการพัฒนาทางสติปัญญา สามารถคิดในเชิงวิทยาศาสตร์ได้

ในการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆของแต่ละบุคคลไม่เท่าเทียมซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงจะทำให้เกิดปัญหาดังที่กล่าวข้างต้นมานี้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในเรื่องทัศนคติการคบมิตรของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้คัดเลือกนักเรียนอายุระหว่าง ๑๓-๑๕ ปีในการศึกษา เน้นศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการคบมิตร เนื่องจากพบว่าการพัฒนาทางด้านสังคมของวัยรุ่นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าสาเหตุอื่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางกาย วัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อเด็กเพราะต้องปรับตัวต่อสิ่งใหม่ๆ ในการปรับตัวเขามีความรู้สึกว่า ขาดความอบอุ่นมั่นคง ดังนั้นความต้องการมีเพื่อน

ต้องการพบปะสังสรรค์ ไม่ต้องการอยู่โดดเดี่ยว ในทางกลับกัน เราพบว่า ปัญหาทางอารมณ์ โดยเฉพาะวัยรุ่นจะมีอารมณ์รุนแรงสาเหตุมาจากเรื่องสิ่งแวดล้อมทางสังคม การปรับตัวต่อสิ่งใหม่ๆ เนื่องจากขาดความอบอุ่นมั่นคง มีความรู้สึกไม่คงที่ ปัญหาการปรับตัวทางสังคมต่อเพื่อนต่างเพศ นับว่าเป็นปัญหาที่ย่างยากใจอยู่เสมอ วัยรุ่นจะเกิดความเครียด วิตกกังวล ตื่นเต้นจากสถานการณ์ทางสังคมของเพื่อนต่างเพศสิ่งขวางกั้นพฤติกรรมที่เขาต้องการที่จะทำ ขีดจำกัดทางครอบครัว ขีดจำกัดด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีภายในครอบครัว

จากการสำรวจปัญหาภาพรวมของโครงสร้างครอบครัวไทย งานวิจัยหลายชิ้นได้ชี้ตรงกันถึงสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในรอบไม่กี่ทศวรรษ จากการสำรวจประชากร ปี๒๕๓๓ พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่กว่า ๘ ล้านครอบครัวจากจำนวนทั้งหมดประมาณ ๑๒ ล้านครอบครัวมีจำนวนเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔ คนต่อครอบครัว ที่เหลือเป็นครอบครัวขยายและอยู่คนเดียวเห็นได้ว่าลักษณะครอบครัวไทยในอดีตมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่มีคนอยู่รวมกันมากกว่า๒ รุ่นในครอบครัว มีการลดจำนวนลง และยังพบอีกว่า ครอบครัวที่มีพ่อแม่ครบทั้งสองฝ่ายมีสัดส่วนน้อยลง เนื่องจากปัจจุบันอัตราการหย่าร้างได้เพิ่มมากขึ้น ข้อมูลจากการสำรวจในโครงการติดตามสถานการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัดปี พศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘ พบว่า อัตราการจดทะเบียนสมรสต่อการหย่าเป็น ๔ ต่อ๑ นอกจากนี้ยังพบว่า ๑ ใน ๔ ของเด็กและเยาวชน ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กมีแนวโน้มที่จะอยู่ตามลำพังมากกว่าอยู่กับครอบครัว^๑ จำนวนคนมีมากขึ้นแต่คนที่มีศีลธรรมลดน้อยลงไป ย่อมส่งผลกระทบในอนาคต ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ เด็กวัยรุ่นหลายคนไม่มีข้อมูลเพียงพอ ยังไม่รู้โลกยังไม่กล้าแกร่ง ดังนั้นการมีเพื่อนที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ^๒

จากข้อความข้างต้น คำกล่าวที่ว่า เพื่อนที่ดีมีความสำคัญ ตรงกับในพระไตรปิฎกว่าพระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า กัลยาณมิตรตथा โดยพระองค์อธิบาย ดังความตอนหนึ่งที่ตรัสกับชายหนุ่มคนหนึ่งในพินธุชาสูตร สรุปความว่าผู้ที่มีชีวิตที่ดีงาม หรือได้ชื่อว่ามีกัลยาณมิตรเมื่อได้อยู่อาศัยในท้องถิ่นใด จะต้องรู้จักเข้าไปหาคบคนดี พร้อมทั้งศึกษาและนำเอาสิ่งที่ดีงามนั้นมาปรับปรุงตนเอง และทราบว่ากัลยาณมิตรที่ควรเข้าหาจะต้องเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ มีความถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ในหลักพระอริยธรรมปิฎก ได้อธิบายถึงความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรหรือเรียกว่า

^๑ อมรวิชช์ นาครทรรพ และคณะ, โครงการติดตามสถานการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัดสถาบันรามจิตติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๗-๒๕๔๘.

^๒ พระราชมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๖๒๓.

กัลยาณมิตตตา นั้นจะต้องรู้จักเข้าไปคบหาคนดี และประพฤติปฏิบัติตามคนดีนั้นดังความตอน
 หนึ่งว่า บุคคลเหล่าใดเป็นคนมีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต มีจาคะ มีปัญญาการเสวนะ การส้องเสพ
 ด้วยดี การคบหา ความรักดี ความจงรักภักดีต่อบุคคล เป็นผู้ที่มีปัญญาการไม่คบคนพาลและการคบ
 บัณฑิต ในพระพุทธศาสนากล่าวถึงกัลยาณมิตร^๓ หมายถึง เพื่อนที่ดีบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วย
 คุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยเหลือ บอกช่องทาง ให้ดำเนินไปในมรรคาแห่ง
 การศึกษาอย่างถูกต้อง

ยิ่งกว่านั้นในพระไตรปิฎก เล่มที่๑๑^๔ กล่าวเรื่องโทษของการคบคนชั่ว ๖ ประการมีเรื่องราว ดังนี้
 ดูก่อนคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนืองๆ ซึ่งคบหาคนชั่วเป็นมิตร ๖ ประการเหล่านี้คือ นำให้
 เป็นนักเลงการพนัน ๑ นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้ ๑ นำให้เป็นนักเลงเหล้า ๑ นำให้เป็นคนหลงผู้อื่นด้วย
 ของปลอม ๑ นำให้เป็นคนโกงเขาซึ่งหน้า ๑ นำให้เป็นคนหัวไม้ ๑ ดูก่อนคฤหบดีบุตรเหล่านี้แล คือ
 โทษ ๖ ประการในการประกอบเนืองๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร และอีกคำหนึ่งโยนิโสมนสิการ คือ
 การทำใจโดยแยบคาย การพิจารณาด้วยอุบาย การคิดแยกแยะออกมาดูตามสภาวะของสิ่งนั้นๆ
 โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปาทานของตนเข้าจัด ปัจจยทั้งสองอย่างนี้สนับสนุนซึ่งกันและกัน
 สำหรับคนสามัญซึ่งมีปัญหาไม่แก้กล้า ย่อมอาศัยคำแนะนำชักจูงที่ฉลาดได้ง่ายย่อมต้องฝึกหัดให้
 สามารถใช้อย่างถูกวิธีด้วยตนเองไปด้วย จึงจะก้าวหน้าไปถึงที่สุด ส่วนคนที่มีปัญหาแก้กล้า ย่อม
 รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ ได้ดีกว่าแต่ต้องอาศัยคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเครื่องนำทางในเบื้องต้น และ
 เป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้ก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นในการฝึกอบรมการสร้างเสริมสัมมาทิฐิ

ปัจจัยคือ ปรโตโฆสะ คือ วิธีการที่เริ่มศรัทธา และอาศัยศรัทธาเป็นสำคัญเมื่อนำมาใช้
 ปฏิบัติในระบบการศึกษาอบรม จึงต้องพิจารณาที่จะให้ได้รับคำแนะนำชักจูงสั่งสอนอบรมที่ได้ผล
 ที่สุด คือต้องมีผู้สั่งสอนอบรมที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่มีความสามารถ และใช้วิธีการอบรมสั่ง
 สอนที่ได้ผล^๕

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และหลักคำสอนในการคบมิตรที่มี
 ส่วนสนับสนุนและผลักดันให้ชีวิตคนเราพบกับความสำเร็จในชีวิตได้ และในขณะเดียวกันเยาวชน
 จะต้องมศีลธรรม รู้จักต่อสู้เข้าศึกไม่ว่าชนิดใดด้วยคุณธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญจึง

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) , **พุทธธรรม ฉบับเติม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร:โรง
 พิมพ์สธรรมิก, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๕.

^๔ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๒๑/๒๐๔-๒๐๕.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมญูชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๕๒-๕๓.

ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เพื่อที่จะได้มีหลักการที่ถูกต้อง และเหมาะสมในการคบมิตรพร้อมทั้งจะได้เป็นแนวคิดในการเลือกคบมิตรของของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยกัลยาณมิตร ๔ ที่มีผลต่อการตัดสินใจคบมิตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยกัลยาณมิตร ๔ ที่มีผลต่อการตัดสินใจคบมิตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. ปัจจัยกัลยาณมิตร ๔ ที่มีผลต่อการตัดสินใจคบมิตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีอะไรบ้าง

๒. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยกัลยาณมิตร ๔ ที่มีผลต่อการตัดสินใจคบมิตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภูมิคุ้มกันในการคบมิตร และทัศนคติต่อเพื่อนที่ไม่ดี ที่มีผลต่อการตัดสินใจคบมิตร (สิ่งที่ฉันปฏิบัติต่อเพื่อน) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ ภูมิคุ้มกันในการคบมิตร และทัศนคติต่อเพื่อนที่ไม่ดี

ตัวแปรตาม ได้แก่ สิ่งที่ฉันปฏิบัติต่อเพื่อน

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๙๐ คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑. นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยปัจจัยกัลยาณมิตร ๔ และการตัดสินใจคบมิตรอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

๒. ระดับคะแนนเฉลี่ยปัจจัยด้านภูมิคุ้มกันในการคบมิตร และทัศนคติต่อเพื่อนที่ไม่ดี มีความสัมพันธ์กันกับการตัดสินใจคบมิตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย

กัลยาณมิตร หมายถึง มิตรดี คือมิตรแท้ มิตรที่ไม่มีลักษณะบาปมิตร หรือ มิตรเทียมมี ๔ ประเภท คือ ๑) มิตรมีอุปการะ คือช่วยป้องกันเพื่อนและสมบัติของเพื่อน พึ่งพาอาศัยได้ตลอด ๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ คือ เป็นคนเปิดเผยเก็บความลับของเพื่อนได้ ไม่ละทิ้งกันสามารถตายแทนกันได้ ๓) มิตรแนะนำประโยชน์ คือ ห้ามเพื่อนมิให้ทำผิด แนะนำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม และ ๔) มิตรมีความรักใคร่ คือ เป็นเพื่อนตาย สุขทุกข์ด้วยกัน โต้ตอบคนที่ติเตียนเพื่อน

การคบมิตร หมายถึง การมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ ในที่นี้ศึกษาจากคะแนนภูมิคุ้มกันในการคบมิตร และทัศนคติต่อเพื่อนที่ไม่ดี ที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจคบมิตร (สิ่งที่ฉันปฏิบัติต่อเพื่อน) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ความสัมพันธ์ หมายถึง การมุ่งเน้นค้นคว้าและหาความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างคะแนนจากการประเมินตนเองของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ของบุตรด้วยเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์และการสร้างสมการพยากรณ์ความสัมพันธ์กับระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบปัจจัยกัลยาณมิตร ๔ ที่มีผลต่อการตัดสินใจคบมิตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๒. ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยกัลยาณมิตร ๔ ที่มีผลต่อการตัดสินใจคบมิตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร